

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ביעור חמץ אם בשריפה או בכל דבר

(כ"א א') **משנה:** רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים: [אף] מפרר וזורה לרוח, או מטיל לים.

(כ"ח א') איבעיא להו: היכי קאמר? מפרר וזורה (החמץ) לרוח, ומפרר ומטיל לים, או דילמא מפרר וזורה לרוח, אבל מטיל לים בעיניה?¹

ותנן נמי גבי עבודה זרה, כי האי גוונא (עבודה זרה מ"ג ב'): רבי יוסי אומר: שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. ואיבעיא להו: היכי קאמר? שוחק וזורה לרוח ושוחק ומטיל לים. או דילמא מפרר וזורה לרוח. אבל מטיל לים בעיניה?

(4) אמר רבה: מסתברא עבודה זרה דלים המלח קא אזלא (ואין ספינות עוברות בו, ואין חשש שימצאנו אדם), לא בעי שחיקה. חמץ דלשאר נהרות קאזיל, בעי פירור (שמא תפגע בו ספינה ותטלנו, ולא אדעתייהו).

(2) אמר ליה רב יוסף: אדרבה איפכא מסתברא. עבודה זרה דלא ממיסה (אין המים ממיסים אותה), בעי שחיקה. חמץ דממיס, לא בעי פירור.

תניא כוותיה דרבה, **תניא** כוותיה דרב יוסף.

תניא כוותיה דרבה (דחמץ בעי פירור): היה מהלך במדבר, מפרר (החמץ) וזורה לרוח. היה מהלך בספינה, מפרר ומטיל לים.

תניא כוותיה דרב יוסף (דעבודה זרה בעי שחיקה): היה מהלך במדבר, שוחק (הע"ז) וזורה לרוח. היה מהלך בספינה, שוחק ומטיל לים.

שחיקה קשיא לרבה. פירור קשיא לרב יוסף.

שחיקה לרבה לא קשיא, הא לים המלח הא לשאר נהרות (בעי שחיקה).

פירור לרב יוסף לא קשיא, הא בחיטי (שהחמיצו, בעי פירור²) הא בנהמא (שנמס).

גרסינן לעיל, **פרק קמא (י"ב ב')**:

תניא: אימתי (ביעור חמץ דווקא בשריפה לרבי יהודה)? שלא בשעת ביעורו. אבל בשעת ביעורו, השבתו בכל דבר³.

¹ לרוח הוא דבעי פירור שמא יזרקנו שלם וימצאנה אחר ויאכלנו, אבל לים מטיל בעיניה, דממיס ונימוק מאליו. רש"י.

² כלומר **פיזור**, שלא יתנם בשק ויזרקם, אלא יפזרום על פני המים שלא יוכל אדם ללקטן מעל פני המים.

³ רש"י פירש שלא בשעת ביעורו, בתחילת שש וכל שש, דאכתי מדאורייתא שרי. אבל בשעת ביעורו, בשבע, שהוא מוזהר מן התורה, השבתו בכל דבר. ורבינו תם פירש, דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש, שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים. וטעם משום דיליף מנותר, והיינו לאחר איסורו. אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש, כיון שאינה מצוה לבערו אלא מדרבנן, השבתו בכל דבר. וראה להלן.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

נמצא למסקנה, לרבי יהודה ביעור חמץ בשריפה דוקא. לחכמים יכול לאבדו בכל דרך. וכשזורק חמץ לים, אליבא דחכמים, לרבה בעי פירור. ולרב יוסף כיוון דממיס לא בעי פירור. ויש חילוק בין חיטי לנהמא.

האם חובה דווקא לשרוף חמץ: דעת רש"י, סמ"ג, ור"י ברצלוני, שהלכה כרבי יהודה, שאין ביעור חמץ אלא שריפה⁴. ודעת הגאונים, רמב"ם, בעל העיטור, ה"ר יונה, ורא"ש, שהלכה כחכמים^{5,6}. וכן פסק השו"ע⁷. והרמ"א כתב שהמנהג לשורפו.

לפי חכמים האם צריך לפורר החמץ כשזורקו לים: דעת רבינו חננאל, העיטור, רא"ש, וריטב"א, שהלכה כרבה דבעי פירור⁸. והרמב"ם כתב "כיצד ביעור חמץ? שורפו, או פורר וזורה לרוח, או זורקו לים. ואם ה"ה החמץ קשה, ואין ה"ם מחתכו במהרה - ה"ה זה מפורר ואחר כך זורקו לים"⁹. וכן פסק השו"ע¹⁰.

זריקת חיטים לים: דעת רש"י, שאם זורק החיטים לים, די בכך שלא יתנם בשק ויזרקם, אלא יפזרם על פני המים. ודעת רבינו חננאל ורמב"ם, שצריך לפוררם¹¹. וכן פסק השו"ע¹².

אופן ביעור חמץ בשעה שישית: דעת רש"י, שגם קודם שעה שישית, לפי רבי יהודה ביעור חמץ רק בשריפה¹³. ודעת רבינו תם, דבשעה שישית, כיון שאין מצוה לבערו אלא מדרבנן, השבתתו בכל דבר (וק"ו קודם שעה שישית). וכן איתא בירושלמי^{14,15}.

⁴ משום דסתם לן תנא כוותיה בפרק בתרא דתמורה (ל"ג ב'), דחשיב חמץ בכלל כל הנשרפין. ורבי יהודה הברצלוני הביא ראיה מדאמר רבא לעיל (ה' ב') שמע מינה אין ביעור חמץ אלא שריפה. רא"ש.

⁵ ואי משום סתמא דתמורה, קיי"ל בתרי מסכתות אין סדר, ואם כן הלכה כרבים. רא"ש.

⁶ והר"ף כתב המשנה כצורתה ומשמע דסבירא ליה דהלכה כחכמים. ויש לתמוה למה לא ביאר אם הלכה כרב יוסף או כרבה. ב"י.

⁷ אור"ח תמה"א. השו"ע, בעקבות הרמב"ם, כתב: שורפו או פוררו וכו'. וביאר הגר"א (ס"ק א'), שבין לספרים דגרסי אף מפורר, ובין לספרים דלא גרסי אף, מכל מקום פירושו אף מפורר, וגם לחכמים עיקר ביעור חמץ, בשריפה. עיי"ש.

⁸ לפום כללא דאמרי רבוותא ז"ל דכל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכה כרבה, בר משדה קנין ומחצה (ראה בבא בתרא קי"ד ב', קמ"ג ב'), ואינו בסדר נזיקין דוקא. ריטב"א.

⁹ המפרשים האריכו בביאור דבריו, וכמי פסק. ודעת הגר"א (תמה, ס"ק ב) שפסק כרב יוסף, וביאר שאף שהכלל הוא שהלכה כרבה לגבי רב יוסף, כאן מדקאמר: אמר ליה רב יוסף (אדרבה איפכא מסתברא וכו') ולא קאמר: רב יוסף אומר, שמע מינה דלא קיימא מילתא דרבה. וכן הסוגיא בהרבה מקומות. וראה ערוך השולחן (תמה, סעי' ו).

¹⁰ אור"ח תמה"א. והמשנ"ב (ס"ק ה) כתב שכיוון שיש סיעת ראשונים הפוסקים כרבה, דבכל חמץ בעי פירור, על כן הסכימו האחרונים, להחמיר ולעשות פירור בכל מקום. אכן, אם משליכו לבית הכיסא, הרי הוא כמבוער מן העולם לגמרי, כיוון ששום אדם לא יוכל ליהנות ממנו, ואין צריך לפררו קודם שמשליכו. מקורות - רמב"ם (הל' חמץ ומצה ג, יא). רא"ש (ס' ג). ר"ח וריטב"א (כ"ח א', ד"ה וחכמים. וכתב כן גם בשם הגאונים).

¹¹ כן ביאר הגר"א (תמה, ס"ק ג) את דברי הרמב"ם. וראה שעה"צ (תמה, ס"ק ו).

¹² אור"ח תמה"א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ה) שבמקום הדחק, יש לסמוך על דעת רש"י, שמספיק לפזרם.

¹³ אמנם הרא"ש ביאר דאף לפירוש רש"י, דווקא בשעה שישית שורפין לרבי יהודה. אבל קודם שש, בשעה חמישית וקודם לה, מודה רבי יהודה שאין צריך שריפה. אבל הטור הקשה עליו מדברי רש"י (כ"ז ב') שכתב שלרבי יהודה אפילו יוצא בשיירא הוא דווקא בשריפה. וכן דעת הגר"א (ס"ק ד) דלרש"י אף קודם שעה שישית, לרבי יהודה הוא דווקא בשריפה. וראה שעה"צ (תמה, ס"ק טז).

¹⁴ וכתבו הרא"ש והטור דלפי פירוש רבינו תם ליכא נפקותא לדידן בין אם הלכה כרבי יהודה או כרבנן, מפני שרוב העולם מבערים קודם סוף שש, ואז אפילו לרבי יהודה השבתתו בכל דבר.

¹⁵ ולדינא, כתב הגר"א (תמה, ס"ק ז) שהעיקר כפירוש רבינו תם, דלרבי יהודה אין צריך שריפה אלא לאחר שש, שכן הוא בירושלמי וכתב שכן הסכימו כל הפוסקים. והרמ"א כתב שהמנהג לשורפו. וביאר הגר"א שהמנהג הוא לחוש לדעת רש"י (וכדעת הטור שהשיג

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות פסח, סי' תמה)

א. כיצד בעור חמץ? שוּרְפוּ או פוֹרְרו וְזוֹרָה לְרוּחַ או זוֹרְקוּ לַיָּם. וְאִם הָיָה הַחֶמֶץ קָשָׁה וְאֵין הַיָּם מְחַתְּכוֹ בְמַהֲרָה, הָרִי זֶה מְפָרְרו וְאַחַר כֵּן זוֹרְקוּ לַיָּם. **הגה:** וְהַמְנִיחַ לְשֹׂרְפוֹ. וְטוֹב לְשֹׂרְפוֹ בַּיּוֹם דּוּמְיָא דְנוֹתֵר שֶׁהָיָה נְשָׂרָף בַּיּוֹם (דְּבָרֵי עֶצְמוֹ), אִךְ אִם רוּצָה לְשֹׂרְפוֹ מִיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִגְרָנוּ חֲלָדָה, הַרְשׁוּת בְּיָדוֹ. (הַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ג וְכָל בּו).

זמן איסור חמץ

(כ"ח א') **משנה:** חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מותר בהנאה. ושל ישראל (שעבר עליו הפסח), אסור בהנאה. שנאמר "ולא יראה לך שאור (בכל גבלך)" (וכיון שהשהה חמצו ועבר על הלאו, קנסוהו חכמים ואסרו החמץ בהנאה).

(ומברר) מני מתניתין? לא רבי יהודה, ולא רבי שמעון, ולא רבי יוסי הגלילי. מאי היא?

דתניא: (1) חמץ, בין לפני זמנו (משש שעות עד שתחשך), בין לאחר זמנו (משעבר הפסח), עובר עליו בלאו. תוך זמנו (במועד), עובר עליו בלאו וכתר. דברי רבי יהודה.

(2) רבי שמעון אומר: חמץ לפני זמנו, ולאחר זמנו, אינו עובר עליו בלא כלום (אין בו לאו). תוך זמנו, עובר עליו בכרת ובלאו.

(3) רבי יוסי הגלילי אומר: תמה על עצמך, היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה (אלא אפילו בתוך המועד מותר בהנאה).

(כ"ח ב') (ומברר) אי רבי יהודה, חמץ סתמא קאמר, אפילו דנכרי (אם עבר עליו הפסח אסור). ואי רבי שמעון, דישראל נמי מישראל קא שרי (לאחר הפסח). ואי רבי יוסי הגלילי, אפילו תוך זמנו נמי מישראל קא שרי בהנאה (ואילו המשנה אסרה חמץ ישראל שעבר עליו הפסח בהנאה).

(כ"ט א') (ומסיק) רבא אמר: לעולם רבי שמעון היא. ורבי שמעון קנסא קניס (מדרבנו), הואיל ועבר עליה בכל יראה ובל ימצא.

שיטות הראשונים

חמץ בי"ד ניסן, משש שעות ולמעלה: דעת רי"ף, רי"ץ גיאת, רמב"ם, רא"ש, מרדכי, וסמ"ק, שהלכה כרבי יהודה, שאמר חמץ גם לפני זמנו (ערב פסח אחר חצות) עובר עליו בלאו⁴⁶. ומשעה שאסור באכילה, אסור בהנאה. אמנם אין על אכילתו

על הרא"ש, והוכיח שכל הני פוסקים שפסקו דביעור חמץ בשריפה, אפילו ל' יום קודם פסח נמי בשריפה דווקא. וראה משנ"ב (ס"ק ו) ושעה"צ (ס"ק טז). מקורות - ירושלמי (פ"ב ה"א). רש"י (י"ב ב', ד"ה שלא; כ"ז ב', ד"ה שאם). רבינו תם (עי' ספר הישר חידושים סי' שלט; ה"ד בתוספות ורא"ש). תוספות (י"ב ב', ד"ה אימתי). רא"ש (סי' ג).

⁴⁶ מדכתיב (דברים טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ", כלומר על קרבן הפסח, וקיבלו חז"ל דרצונו לומר לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח, דהיינו מחצות היום ואילך, שהוא בין הערביים. ואע"ג דלאחר זמנו קי"ל כרבי שמעון שאינו עובר עליו (כמבואר פסחים כ"ט א', דמוקים רבא סתם מתניתין כוותיה דרבי שמעון, ודף ל' א', פסק רבא כרבי שמעון) אפילו הכי בלפני זמנו קי"ל כרבי יהודה, דסתם מתניתין כוותיה בריש פרק כל שעה (כ"א א') עבר זמנו אסור בהנאתו (דלרבי שמעון אסור רק באכילה, ראה תוספות כ"ח ב', ד"ה רבי שמעון). ביאור הגר"א (תמג, ס"ק א). עיי"ש.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איסור כרת עד הלילה. ודעת רז"ה, ראב"ד, העיטור, רמב"ן, סמ"ג, ור"ן, שהלכה כרבי שמעון, ואינו עובר עליו בלאו. אמנם אף לדידהו, המשהה חמץ משעה זו, עובר בעשה ד"תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם¹⁷. והשו"ע¹⁸ פסק כרמב"ם.

דין חמץ לאחר שש שעות, לשיטה שאין בו לאו: דעת המאירי, מהר"ם חלאווה, ור"ן, דאף אסור בהנאה לרבי שמעון בערב פסח. דעת ראב"ד, עיטור, רמב"ן, וריטב"א בשם רא"ה, דלרבי שמעון אין איסור הנאה בערב פסח אחר שש מן התורה. אלא רק איסור אכילה¹⁹. ודעת הרז"ה, דלרבי שמעון מותר אף באכילה²⁰.

חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח: במשנה מבואר שמותר בהנאה. וכתב בעל העיטור שאסור באכילה. ובה"ג, שאילתות, רי"ף ורא"ש כתבו דאף באכילה מותר²¹. וכן פסק השו"ע²².

חמץ של ישראל שלא בדק, ועבר עליו הפסח: מבואר במשנה שאסור בהנאה. וכן פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש. וכתב הרמב"ם, "וְדָבָר זֶה קִנְס מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים; מִפְּנֵי שְׁעָבַר עַל 'בַּל יֵרָאֶה' ו'בַּל יִמָּצֵא' - אֶסְרוּהוּ, וְאֶפְלוּ הַנִּיחוּ בְּשִׁגְגָה אוּ בְּאִנּוּס, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵנִיחַ אָדָם חֶמֶץ בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַחַר הַפֶּסַח." וכן פסק השו"ע²³.

בדק וביטל ומצא חמץ אחרי הפסח: כתב הרא"ש, אף שמן הדין הוא מותר, דכיון שביטלו לא עבר על בל יראה, וליכא למיקנסיה, בירושלמי פליגי ביה, ורבי יוחנן אסר, דחייש להערמה (שלא יפקיר ויאמר הפקרתיו). ומהר"ם חלאווה כתב שיש מפרשים דוקא בשלא ביטל, דעבר, קנסוהו. וליתא, אלא אפילו בשביטל. ובעל העיטור אסר באכילה והתירו בהנאה²⁴. והשו"ע²⁵ פסק כרא"ש.

¹⁷ שמות בא, יב.טו. ומבואר בפרק קמא, ד' ב' - ה' א', דקאי על ערב פסח משש שעות ולמעלה.

¹⁸ או"ח תמגא (ע"פ ביאור הגר"א, ס"ק א). וראה ב"י שאין להורות קולא, שכבר פשט המנהג לאוסרו בהנאה משש שעות, והגס לבו בהוראה להורות קולא בדבר, ראוי לנזיפה.

¹⁹ דכיון שמצווה בהשבתו, אי אפשר שיהא מותר לאוכלו. ומכל מקום מדרבנן ודאי אסור בהנאה, משום שאם נתיר לו ליהנות ממנו, יש לחוש שמא ישהה מלבערו כדי ליהנות (ויעבור על חיוב התורה ד'תשביתו'), ושמא יבוא גם לאוכלו.

²⁰ דאע"פ שחייב בהשבתו מחצות ואילך, אעפ"כ מותר לאוכלו, דבאכילתו הרי הוא משביתו.

²¹ אלא משום דבעי למיתני של ישראל אסור בהנאה, תנא גבי נכרי מותר בהנאה.

²² או"ח תמחא. וכתב המשנ"ב (ס"ק ב) והוא הדין של הפקר, דכיון שלא נעשה איסור בשהייתו, לא אסרו אכילתו. עוד כתב, ישראל השותף עם נכרי בחמץ ועבר עליו הפסח, והתחלק עם הנכרי אחר הפסח, חלקו של הנכרי מותר בהנאה, דבדרבנן אמרינן יש ברירה, והתברר למפרע שהוא של הגוי.

²³ או"ח תמחא. וכתב בביה"ל (ד"ה אפילו) המחבר סתם, ולא פירש אי מיירי שמחמת שוגג או אונס לא ביער וגם לא ביטל, ומשום הכי אסר, אבל אם ביטל, אף שלא בדק מחמת אונס מותר, כיון שעכ"פ קיים עיקר הדין מדאורייתא; או אפילו בביטל נמי אסור. ונחלקו בזה האחרונים, עיין לקמן (תמחא, ראה פיסקה הבאה) לעניין ביטל. דלדעת המחמירים שם בבדק וביטל ומצא אחר הפסח, כל שכן הכא שלא בדק כלל, אף שהיה אונס על זה. אך לדעת המתירים שם בבדק וביטל, יש לומר דהוא הדין הכא אף שלא בדק, מכל מקום כיון שהיה אונס בזה, לא גרע מבדק וביטל ומצא אחר הפסח. ולדינא מסיק לסמוך אמקילין בהנאה במקום הפסד מרובה. ועיין עוד משנ"ב (ס"ק ט), דעת 'בית מאיר', שלא כל האונסים שווים, ובאונס שלא היה יכול כלל לאסוקי אדעתיה, לא קנסוהו חכמים, עיי"ש. מקורות - רמב"ם (הל' חמץ ומצה א,ד).

²⁴ וכתב הב"י בטעמו, דלא חיישינן שמא יערים אלא מפני הנאה מרובה, דהיינו הנאת אכילה. אבל לא מפני הנאה מועטת (דאם אינו אוכלו, אע"פ שנהנה ממנו, הנאה מועטת היא).

²⁵ או"ח תמחא. וכתב המשנ"ב (ס"ק כה, וראה שעה"צ ס"ק סח-סט) דכמה אחרונים כתבו דאפילו בדק ונמצא חמץ אחר הפסח, ג"כ אסור בהנאה. ויש אחרונים שמקילים בבדק וביטל, דמאי הוה ליה למעבד, ואין לאסור בהנאה. וכתב שיש לסמוך עליהם במקום הפסד מרובה. מקורות - רא"ש (סי' ד). וראה תשב"ץ (שו"ת, ח"ב, סי' קצט). בעל העיטור (הל' ביעור חמץ).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מכירת חמץ לגוי: כתבו רמב"ם, ורא"ש בשם התוספתא "ישךאל וגוי שיהיו באין בספינה, והיה החמץ ביד ישךאל, והגיעה שעה חמישית - הרי זה מוכרו לגוי או נותנו לו במתנה, וחוזר ולקחו ממנו אחר הפסח; ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה. אבל לא ימכרו לו ולא יתנו לו על תנאי". והוסיף תרומת הדשן, או שימכרום לו מכירה גמורה בדבר מועט²⁶. וכתב הגהות מיימוניות, דלא מהני מתנה על מנת להחזיר, משום חומרא דפסח²⁷. וכן פסק השו"ע²⁸.

מכירת חמץ לגוי כדי לחזור ולקנותו אחר הפסח: כתבו עוד רמב"ם, ורא"ש בשם התוספתא, "אומר הוא ישךאל לגוי 'עד שאתה לוקח במנה, בוא וקח במאתים', 'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח מישךאל', 'שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח'". וכן פסק השו"ע²⁹.

גוי שמביא דורון חמץ לישראל בפסח: כתב הרא"ש, נכרי שמביא לישראל דורון במוצאי פסח סמוך לערב ומניחו בביתו, יאמר הישראל שאין רוצה שיקנה לו רשותו. וכן פסק השו"ע³⁰.

חמץ שהפקירו לפני פסח אם יכול לחזור ולזכות בו: כתבו ריקאנטי ואור זרוע, מותר להפקיר חמץ קודם שעה שביעית, על מנת לזכות בו לאחר הפסח, ושרי אף באכילה³¹.

איסור האכלת חמץ אפילו לבהמת הפקר: כתב הטור בשם הירושלמי, שאסור להאכיל חמצו בפסח אפילו לכלב של הפקר, שאינו נהנה בו כלום. וכן פסק השו"ע³². וכתב מהרי"ל דאפילו במוצא חמץ שאינו שלו, אסור להאכיל בהמת חברו³³.

²⁶ וראייה מפ"ב דגיטין (המביא גט, כ' ב') דפריך (לגבי זקן שהיה מלוה לכל בני הכפר) והא בעיא ספר מקנה וליכא; אלא לאו משום דאמרין אקנויי מקנה להו (ואע"ג דאין בדעתו של נותן שיעכבנו המקבל אצלו, אלא יחזירנו לו, בודאי איקרי שפיר מתנה). ואסיק התם דאפילו אשה ידעה לאקנויי בכה"ג, ולא אמרינן דלא מכוונה אלא לשאלה בעלמא. ושרינן גט אשה ע"י מתנה כה"ג התם, ואף על גב דאי לא הוי מתנה לא הוי גט, ולא חיישינן לחומרא דאשת איש. והוא הדין לגבי חמץ. עיי"ש.

²⁷ וכתב המשנ"ב (ס"ק כ) דלעניין דיעבד, אם נתקיים התנאי שהחזירו, נחלקו האחרונים אם מותר.

²⁸ או"ח תמח"ג. וכתב המשנ"ב (ס"ק יב) שנחלקו האחרונים אם צריך להוציא החמץ מרשותו, דמיחזי כחמץ הישראל (אע"ג דבעלמא, בחמץ שהוא אצלו פקדון בלא אחריות, לא מצרכינן אלא מחיצה). עוד כתבו האחרונים דאם יש לו הרבה חמץ שאינו יכול להוציאו מביתו, ימכור לו גם החדר. וכתב המשנ"ב שאיסור גמור לסגור החדר באופן שלא יוכל הגוי ליטול החמץ, דמוכח שהמכירה הייתה רק הערמה. והנודע ביהודה ותלמידו בעל תשובה מאהבה פקפקו בזה, דמה איכפת לו מה שהמוכר מכין ברמאות, כיון שהקונה קנה בקניין גמור (ראה שעה"צ, ס"ק כז). וראה עוד משנ"ב (ס"ק יז) באופן הקניין לגוי. וראה עוד משנ"ב (סוף ס"ק כד) מכירה עם שויר שמועילה.

²⁹ או"ח תמח"ד. וכתב המשנ"ב (ס"ק כג) בשם האחרונים, דרשאי אפילו להבטיח שיחזור ויקנה ממנו ויתן לו רווח. אמנם ראה ב"ח (תמח, ס"ק ב) שתלה זאת במחלוקת ראשונים.

³⁰ או"ח תמח"ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ה) שאם אינו ניכר מתוך מעשיו שחפץ בדורון, אף שהגוי משאירו בתוך ביתו, שרי. דמסתמא איסורא לא ניחא ליה, וחצרו אינה קונה בעל כרחו, ואפילו היה זה ביו"ט ראשון, שרי (ויכפה עליו כלי, אם הוא שבת או יו"ט).

³¹ ולעניין הלכה, המשנ"ב (ס"ק כה) כתב שנחלקו אחרונים בדבר, ורובם מצדדים לאיסור, ומכל מקום יש הרבה שמתירים, ויש לסמוך עליהם כשלא היה לו למי למכור, ולחזור ולזכות בו וליהנות ממנו. עיי"ש. וראה שערי תשובה (ס"ק טו). מקורות - ריקאנטי (פסקים, סי' קנז). אור זרוע (הל' פסחים סי' רמו).

³² או"ח תמח"ו. וכתב המשנ"ב (ס"ק כח) שאסור משום שיש לו הנאה במה שממלא רצונו להשביע לבהמה. וכתב בשעה"צ (ס"ק עה) דמשמע שהוא דאורייתא. ולפי זה גם בשאר איסורי הנאה אסור. ושכן מבואר בתשב"ץ (שו"ת, ח"ג, סי' רצג). אכן בביאור הגר"א (ס"ק טז) מוכח דדווקא גבי חמץ אסור, משום חומרא דחמץ. אבל בשאר איסורי הנאה, מותר, דאינו נחשב הנאה.

³³ והו"ד בב"י (תמח"ו), ובמשנ"ב (ס"ק כח). מקורות - מהרי"ל (שו"ת, סי' קסא).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות פסח, סי' תמג)

א. חמץ מו' שעות ולמעלה ביום י"ד, אסור בהנאה, (אפלו חמצו של גוי אסור ליהנות ממנו) (טור סימן ת"ן וריב"ש סימן ת').
ואסרוהו חכמים שתי שעות קדם דהינו מתחלת שעה חמישית, ומיהו כל שעה חמישית מתר בהנאה, ורשאי למכרו
לגוי, אפלו הרבה ביחד שודאי לא יאכלנו קדם פסח; ויכול להאכילו לבהמה חיה ועוף, ובלבד שייעמד עליהם
לראות שלא יצניעו ממנו, ויבער מה ששירו ממנו, ומתחלת שעה ששית ולמעלה, אסרוהו גם בהנאה...

(או"ח, הלכות פסח, סי' תמח)

א. חמץ של גוי שעבר עליו הפסח, מתר אפלו באכילה.

ב. אם גוי מביא לישראל דורון חמץ ביום אחרון של פסח, לא יקבלנו הישראל, וגם לא יהא נפר מתוך מעשיו שחפץ
בו; וטוב שיאמר שאינו רוצה שיקנה לו רשותו.

ג. חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה אפלו הניחו שוגג או אנוס. ואם מכרו או נתנו לגוי שמחוץ לבית
קדם הפסח, אף על פי שהישראל מכרו לגוי, ויודע שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח, ויחזר ויתננו
לו, מתר, ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי, או שיתמכרו לו מכירה גמורה בדבר מועט; אבל מתנה על
מנת להחזיר לא מהני.

ד. רשאי ישראל לומר לגוי בשעה חמישית או קדם: עד שאתה לוקח חמץ במנה קח במאתים שמא אצטרך ואקחנו
ממך אחר הפסח; אבל לא ימכר לו ולא יתן לו על תנאי. ואם עשה כן, הרי זה עובר בכל יראה (שמות יג, יז) ובל
ימצא (שמות יב, יט).

ה. חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח, אסור אף על פי שבטל.

ו. אסור להאכיל חמצו בפסח אפלו לבהמת אחרים או של הפקר.